

Максим ГЛЄБОВ

**ПРОБЛЕМИ АНТИЧНОЇ НУМІЗМАТИКИ НА ШПАЛЬТАХ
НАУКОВОГО ЖУРНАЛУ «УКРАЇНСЬКИЙ НУМІЗМАТИЧНИЙ
ЩОРІЧНИК»**

**PROBLEMS OF ANCIENT NUMISMATICS IN THE COLUMNS OF
THE SCIENTIFIC JOURNAL «THE UKRAINIAN NUMISMATIC ANNUAL»**

Наукові студії з античної нумізматики в Україні набувають дедалі більшого значення протягом останніх десятиліть. В історіографічних працях Г. Голиша (Голиш, 2013), М. Хромової (Хромова, 2018) та Р. Ріжняка (Ріжняк, 2016) відзначено посилення уваги до цього напрямку. Класичні роботи, зокрема М. Котляра (Котляр, 1965), заклали основи розвитку української нумізматики як окремої галузі історичної науки.

Р. Ріжняк підкреслює перспективність міждисциплінарних підходів для активізації обробки джерел та розширення історичного знання. Зокрема, метод контент-аналізу дозволяє систематизувати тематичні напрями, що було продемонстровано на прикладі українських історичних журналів (за винятком «Українського нумізматичного щорічника», заснованого у 2017 р.), де категорії досліджень охоплювали античну, візантійську, середньовічну, новітню та східну нумізматику, а також питання організації нумізматичних досліджень.

Метою нашого дослідження є визначення ключових проблем античної нумізматики, представлених у УНЩ за 2017–2024 рр., аналіз тематичних тенденцій і сучасного стану дисципліни. Антична нумізматику займає помітне місце в журналі, який від початку став провідним майданчиком для публікації результатів археологічних, історичних та нумізматичних досліджень. Теми охоплюють монетну справу, типологію, атрибуцію, скарбознавство та регіональні особливості грошового обігу.

З 133 статей, опублікованих у зазначений період, 50 присвячено античній нумізматиці (близько 38 % загального обсягу). Варто зазначити, що у 8 статтях античний матеріал розглядається лише побіжно у ширшому контексті нумізматики або археології.

Таблиця 1.

Представлення проблем античної нумізматики на шпальтах УНЩ

Рік видання	Загальна кількість статей	Кількість статей з проблем античної нумізматики
2024	26	9
2023	17	7
2022	21	8

2021	18	13
2020	14	4
2019	11	4
2018	13	2
2017	13	
Всього	133 (62, 41%)	50 (37, 59%)

Статистичні дані за роками демонструють зростання інтересу до цієї теми, особливо з 2021 р., коли кількість таких статей зростає до 12, що значною мірою пов'язано з науковим інтересом професора В. М. Орлика, організатора численних конференцій і керівника відповідної наукової школи.

Серед сучасних досліджень виділяються роботи, присвячені монетам Північного Причорномор'я, наслідуванням римських денаріїв, ольвійським монетним комплексам та локальним імітаціям. Важливим досягненням є оцифрування знахідок та використання електронних архівів, що значно розширює можливості аналізу античних монетних матеріалів.

У журналі активно висвітлюються питання типології, атрибуції, хронології та регіональних особливостей обігу. Дослідження Є. Колесніченка (2021–2024) і М. Ніколаєва (2019–2024) присвячені монетній справі Ольвії, охоплюючи типологізацію номіналів, хронологію «борисфенів», палеографію легенд та особливості функціонування монет у межах ольвійської хори. Проблеми фальшування та локальних імітацій досліджували О. Надвірняк, О. Погорілець, В. Орлик, І. Прохненко та інші, що допомагає реконструювати торговельні зв'язки та міжкультурні контакти.

Значна кількість публікацій присвячена скарбознавству, зокрема уточненню хронології та характеристик монетних комплектів (Мельчарек, Орлик, Леонард-мол., Реттгер). Особливий інтерес викликає період Мітрідата VI: у 2021–2024 рр. з'явилося вісім статей на цю тему, чотири з яких належать В. Орлику.

Сучасні тенденції включають створення відкритих баз даних, цифрове картографування знахідок та інтеграцію електронних архівів аукціонних матеріалів (М. Пижик, А. Бойко-Гагарін, В. Коцур, Д. Тищенко). Це відкриває нові перспективи для системного аналізу античних монетних комплексів.

Попри значну кількість публікацій, залишаються невирішеними питання типології ольвійських монет, атрибуції імітацій римських денаріїв та періодизації серій. Так, тривають дискусії щодо датування «борисфенів», часових рамок серій ольвійської міді та періодизації наслідувань денаріїв.

Висновки. Аналіз матеріалів УНЦ за 2017–2024 рр. показує, що антична нумізматика є одним із найпотужніших і найдинамічніших напрямів видання, охоплюючи понад третину публікацій. Основна увага зосереджена на монетній справі Ольвії, імітаціях римських денаріїв, скарбах і типології, особливий інтерес викликає період Мітрідата Євпатора. Серед досягнень сучасної науки – інтеграція цифрових методів і відкритих баз даних, що розширює аналітичні можливості.

Подальший розвиток античної нумізматики в Україні залежатиме від систематизації джерельної бази, використання цифрових методів аналізу, комплексного вивчення регіональних особливостей монетного обігу, міжнародної співпраці та залучення матеріалів із приватних і аукціонних колекцій. УНЩ продовжує відігравати ключову роль у формуванні наукового дискурсу та підтримці розвитку античної нумізматики в Україні та за її межами.

Джерела та література

1. Бодзек, Я. (2023). The kasperivtsi 1908 hoard of roman denarii and Karol Wilhelm Halama: some notes. *Український нумізматичний щорічник*. 7. С. 54 – 74.
2. Бойко-Гагарін, А., Коцур В., Тищенко Д. (2024). Електронні архіви нумізматичних аукціонів у наукових студіях. *Український нумізматичний щорічник*. 8. С. 358 – 386.
3. Владімірова-Аладжова, Д. (2020). Пізньоантичні печатки з давньої Сердики. *Український нумізматичний щорічник*. 4. С. 43 – 49.
4. Владімірова-Аладжова, Д. (2021). Unknown seal of emperor Justin I (518-527) from Serdica. *Український нумізматичний щорічник*. 5. С. 188 – 196.
5. Голиш Г. (2013). Нумізматичні дослідження в сучасній українській історіографії: здобутки, проблеми, перспективи. *Наукові записки з української історії*. Вип. 33. С. 207-214.
6. Гуржій, І., Деменко, Л. (2019). Видання з нумізматики у відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій інституту книгознавства Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. *Український нумізматичний щорічник*. 3. С. 136 – 146.
7. Задорожнюк, А. (2022). Місце фальшивих денаріїв у господарстві населення Середнього Подністров'я II–V ст. н.е. *Український нумізматичний щорічник*. 6. С. 131 – 147.
8. Зразюк, З. (2017). З історії нумізматичної колекції Церковно-археологічного музею при Київській духовній академії. *Український нумізматичний щорічник*. 1. С. 132 – 142.
9. Касперович, О. (2024). Наслідування та копіювання монет Римської імперії на території України: питання типологізації та періодизації. *Український нумізматичний щорічник*. 8. С. 117 – 129.
10. Касперович, О., Юшкаускас, Г. (2021). До питання базової періодизації наслідувань римських імперських денаріїв в ареалі черняхівської культури: концепція двох «хвиль». *Український нумізматичний щорічник*. 5. С. 121 – 135.
11. Кастріціо, Д. (2021). Аварія на антикітері: нумізматичний підхід. *Український нумізматичний щорічник*. 5. С. 105 – 120.
12. Кастріціо, Д. (2024). The monetary type of Telesphorus. *Український нумізматичний щорічник*. 8. С. 104 – 116.
13. Колесніченко, Є. (2021). Класифікація монет Ольвії другої половини IV ст. до н.е. *Український нумізматичний щорічник*. 5. С. 45 – 58.

14. Колесніченко, Є. (2022). Корпус молодших номіналів ольвійської карбованої міді першої половини IV ст. до Р.Х. *Український нумізматичний щорічник*. 6. С. 94 – 108.
15. Колесніченко, Є. (2024). Міні-скарб античних мідних монет міст Північного Причорномор'я Хмельниччини. *Український нумізматичний щорічник*. 8. С. 58 – 69.
16. Котляр М.Ф. (1965). Стан і перспективи розвитку української нумізматики. *Український історичний журнал*. № 11. С. 26-33.
17. Коцур, В. (2017). Історія українського скарбознавства. *Український нумізматичний щорічник*. 1. С. 15 – 32.
18. Коцур, В. (2020). Нумізматичне зібрання національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». *Український нумізматичний щорічник*. 4. С. 144 – 164.
19. Коцур, В., Бойко-Гагарін, А., Кашперський, В. (2021). Знахідки пізньоримських монет в Україні: історія досліджень. *Український нумізматичний щорічник*. 5. С. 211 – 227.
20. Леонард-молодший, Роберт Д. (2022). A find of pre-severan roman denarii in Ukraine, discovered in commerce. *Український нумізматичний щорічник*. 6. С. 124 – 130.
21. Магомедов, Б. (2021). Грошовий обіг Ольвії Понтійської на фінальному етапі історії міста. *Український нумізматичний щорічник*. 5. С. 136 – 147.
22. Мельчарек, М. (2017). Po raz kolejny o „skarbie” z Czernijowa. «Skarb pielgrzyma do ziemi świętej». Czy tylko fantazja? *Український нумізматичний щорічник*. 1. С. 7 – 14.
23. Мельчарек, М. (2018). Деякі роздуми щодо наслідувань драхм Родосу та питання солдатів найманців. *Український нумізматичний щорічник*. 2. С. 5 – 14.
24. Мизгін, К., Степаненко С., Ситий Ю. (2018). Про знахідку пантікапейського обополу на ранньосередньовічному Шестовицькому городищу. *Український нумізматичний щорічник*. 2. С. 15 – 26.
25. Мірошніченко, Д. (2022). Знахідки давньогрецьких монет у Білозерському районі Херсонської області. *Український нумізматичний щорічник*. 6. С. 46 – 70.
26. Музей «Нумізматична колекція професора Петра Йосиповича Карішковського» (2021). *Український нумізматичний щорічник*. 4. С. 320 – 324.
27. Надвірняк, О., Погорілець, О. (2019). «Фальшивомонетництво», «неофіційні імітації» чи «неофіційне монетне виробництво»? До питання присутності «литих» денаріїв I-III століття н.е на «ваврівських» територіях Південно-Східної Європи (за матеріалами межиріччя середнього Дністра і Південного Бугу). *Український нумізматичний щорічник*. 3. С. 28 – 41.
28. Надвірняк, О., Погорілець, О. (2021). Скарб антонініанів з Південного Побужжя. *Український нумізматичний щорічник*. 5. С. 148 – 173.

29. Ніколаєв, М. (2019). Ономастика та просопографія у відновленні монетних монограм (на прикладі Ольвії VI ст. до н.е). *Український нумізматичний щорічник*. 3. С. 5 – 27.
30. Ніколаєв, М. (2020). Хронологія ольвійських «борисфенів». *Український нумізматичний щорічник*. 4. С. 14 – 42.
31. Ніколаєв, М. (2021). Тезаврація скарбів «борисфенів» на території ольвійської хори: історичний контекст. *Український нумізматичний щорічник*. 5. С. 59 – 80.
32. Ніколаєв, М. (2022). Щодо епонімного датування монет Ольвії V – I ст. до Р.Х. *Український нумізматичний щорічник*. 6. С. 71 – 93.
33. Ніколаєв, М. (2023). Монетні легенди як джерело ольвійської палеографії. *Український нумізматичний щорічник*. 7. С. 25 – 39.
34. Ніколаєв, М. (2024). Світовий досвід в інтерпретації «проблемних» монетних монограм Ольвії. *Український нумізматичний щорічник*. 8. С. 37 – 57.
35. Орлик, В. (2020). Знахідки в басейні р. Тясмину мідних монет Ольвії з Деметрою та «істрійським» варіантом міської емблеми. *Український нумізматичний щорічник*. 4. С. 5 – 13.
36. Орлик, В. (2021). Знахідки античних монет VI – I ст. до н.е. в басейні р. Тясмин. *Український нумізматичний щорічник*. 5. С. 5 – 36.
37. Орлик, В. (2022). Античні монети VI – I ст. до Р.Х. на Поділлі. *Український нумізматичний щорічник*. 6. С. 5 – 45.
38. Орлик, В. (2023). Давньогрецькі монети та їх імітації з території Волині. *Український нумізматичний щорічник*. 7. С. 5 – 24.
39. Орлик, В. (2024). Античні монети VI – I ст. до Р.Х. з території басейну річки Рось. *Український нумізматичний щорічник*. 8. С. 5 – 36.
40. Орлик, М., Прохненко І. (2023). Імітації римських денаріїв Роска Фабата з Малої Копані та її околиць. *Український нумізматичний щорічник*. 7. С. 40 – 53.
41. Орлик, М., Прохненко, І. (2024). Монетно-речовий «скарб» із с. Бакта Берегівського району Закарпатської області (урочище Сейпосоньдомб): атрибуція знахідки. *Український нумізматичний щорічник*. 8. С. 88 – 103.
42. Очкур, М. (2022). Монети іноземних держав Західної Європи у грошовому обігові Волині у XV–XVII ст. *Український нумізматичний щорічник*. 6. С. 274 – 284.
43. Пижик, М. (2021). Regional bias in Late Antique and Early Medieval coin finds and its effects on data: three case studies. *Український нумізматичний щорічник*. 5. С. 197 – 210.
44. Пижик, М. (2023). Оцифрування монетних знахідок України. *Український нумізматичний щорічник*. 7. С. 277 – 287.
45. Пижик, М. (2024). Знахідки грецьких монет в Україні та пов'язані з ними відкриті дані. *Український нумізматичний щорічник*. 8. С. 331 – 339.
46. Попельницька, О. (2022). З історії української нумізматики кінця XIX – першої чверті XX ст.: листування К.В.Болсуновського та М.Г.Захаревича-

Захарієвського з наукового архіву Національного музею історії України. *Український нумізматичний щорічник*. 6. С. 331 – 352.

47. Потильчак, О. (2023). Скарбознавство як галузь нумізматики. *Український нумізматичний щорічник*. 7. С. 221 – 246.

48. Реттгер, Є. (2024). Two hoards of Eravisci and (eravisci-imitative) coins from Ukraine. *Український нумізматичний щорічник*. 8. С. 70 – 87.

49. Ріжняк, Р. Я. (2016). Контент-аналіз нумізматичних досліджень українських історичних періодичних видань (1990-2016 роки). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 45, 2. С. 103 – 107.

50. Сидорович, В. (2021). Нові дані про скарби римських монет із Гродненської області Республіки Білорусь. *Український нумізматичний щорічник*. 5. С. 174 – 187.

51. Триведі, Б. (2021). Індо-грецькі монети: виклики древніх та рішення в сучасному світі. *Український нумізматичний щорічник*. 5. С. 93 – 104

52. Тупчієнко, М., Пересунчак, О. (2019). Монети римського часу з шкільного музейного зібрання Гайворонщини. *Український нумізматичний щорічник*. 3. С. 42 – 52.

53. Хромова, І. (2018). Нумізматичні студії в Україні: академічний вимір. *Історіографічні дослідження в Україні*. 29. С. 272 – 292.

54. Ягужинська, К. (2023). Антична нумізматики та монетна справа Боспору у франкомовній історіографії ХХ ст. *Український нумізматичний щорічник*. 7.